

Obsah

Poděkování	12
Úvod	13

ČÁST I SOUČASNÝ KONTEXT UČENÍ A VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

1. Vzdělávání dospělých jako součást konceptu celoživotního učení:	
Globalizace a impulzy politiky Evropské unie	21
Úvod	21
1.1 Proces globalizace jako rámec evropské integrace	22
1.2 Základní charakteristiky evropské integrace	23
1.3 Fenomén Evropy ve vztahu ke vzdělávání	24
1.3.1 Vznik a vývoj politiky EU v oblasti vzdělávání dospělých	25
1.3.2 Aktéři a mechanismy evropské vzdělávací politiky zaměřené na dospělé	27
1.4 Vliv evropské integrace na realitu vzdělávání dospělých v ČR	30
1.4.1 Hlavní strategické dokumenty upravující směřování vzdělávací politiky ČR	31
1.4.2 Příklady vybraných systémových projektů a jejich dopad na praxi vzdělávání dospělých	34
Závěr	36
Literatura	37
2. Učení a vzdělávání dospělých ve znalostní společnosti	41
Úvod	41
2.1 Znalostní společnost	42
2.1.1 Koncepty znalostní společnosti	42
2.1.2 Faktory učení a vzdělávání dospělých ve znalostní společnosti	47
2.2 Učení a vzdělávání dospělých ve znalostních organizacích	49
2.3 Učení a vzdělávání znalostního pracovníka	56
Závěr	59
Literatura	60

3. Učení a vzdělávání dospělých ve světě digitálních technologií	67
Úvod	67
3.1 Digitální technologie v životě a učení dospělých	69
3.1.1 Socioekonomické aspekty začleňování digitálních technologií do vzdělávání	71
3.1.2 Vzdělávací aspekty začleňování digitálních technologií do vzdělávání	74
3.1.3 Celoživotní učení jako připravenost člověka učit se	75
3.2 Pohled do budoucnosti digitálních technologií ve vzdělávání	78
3.3 Nové technologie a učení současnosti i (blízké) budoucnosti	83
3.3.1 Umělá inteligence	83
3.3.2 Nano-learning	84
3.3.3 Gamifikace	84
3.3.4 Rozšířená realita	85
3.3.5 Simulace	86
3.3.6 Analytika učení	87
Závěr	88
Literatura	90
4. Vzdělávání dospělých v demografickém a komparativním pohledu	95
Úvod	95
4.1 Věková struktura obyvatelstva	96
4.2 Struktura obyvatelstva podle vzdělání	99
4.3 Vzdělávání dospělých v ČR a EU	104
4.4 Vzdělávání dospělých v souvislostech trhu práce	115
4.5 Vzdělávání dospělých v souvislostech digitálních technologií	118
Závěr	121
Literatura	123
5. Mezinárodní výzkumy vědomostí a dovedností dospělých	127
Úvod	127
5.1 Vývoj mezinárodních výzkumů vědomostí a dovedností dospělé populace a používané metody	127
5.1.1 Specifika výzkumů v dospělé populaci a jejich teoretické ukotvení	128
5.1.2 Výzkumy IALS a ALL	129
5.1.3 Výzkum PIAAC – první cyklus	129
5.1.4 Výzkum PIAAC – druhý cyklus	133

5.2 Vybraná zjištění prvního cyklu výzkumu PIAAC	137
5.2.1 Srovnání zúčastněných zemí	137
5.2.2 Sledování trendů	139
5.2.3 Souvislost výsledků s charakteristikami respondentů	140
5.3 Efekty vědomostí a dovedností	144
5.3.1 Neekonomické efekty vědomostí a dovedností	144
5.3.2 Ekonomické efekty: Využívání dovedností na trhu práce	145
Závěr	147
Literatura	148

ČÁST II UČÍCÍ A VZDĚLÁVÁJÍCÍ SE DOSPĚLÍ

6. Učíci se dospělí: Pohled vývojové psychologie a psychologie osobnosti	153
Úvod	153
6.1 Učíci se dospělí z pohledu vývojové psychologie	154
6.1.1 Vývojové úkoly a zákonité krize v životě dospělého člověka	155
6.1.2 Celoživotní vývoj v novém pojetí	158
6.1.3 Stimuly pro učení z pohledu teorií celoživotního vývoje	161
6.2 Učíci se dospělí z pohledu psychologie osobnosti	163
6.2.1 Motivace a připravenost k učení	164
6.2.2 Self-efficacy a vnitřní místo řízení jako silné stránky usnadňující procesy učení	166
Závěr	169
Literatura	170
7. Dospělí a jejich vzdělávací potřeby: Andragogický pohled	177
Úvod	177
7.1 Charakteristiky dospělých ve vzdělávání a učení	177
7.2 Přístupy dospělých k učení	179
7.3 Principy učení dospělých	180
7.4 Vzdělávací potřeby dospělých	184
7.5 Typologie vzdělávacích potřeb	186
7.6 Analýza vzdělávacích potřeb	192
7.6.1 Metody analýzy vzdělávacích potřeb	194
Závěr	196
Literatura	197

ČÁST III TEORIE UČENÍ DOSPĚLÝCH

8. Vývoj teorií učení určujících soudobou andragogiku	203
Úvod	203
8.1 Behaviorismus	204
8.2 Humanistické teorie učení	206
8.3 Kognitivní teorie učení	208
8.4 Sociálně-kognitivní teorie učení	210
8.5 Konstruktivistické a sociokonstruktivistické teorie učení	211
8.6 Teorie transformativního učení	215
8.7 Teorie zkušenostního učení	219
Závěr	222
Literatura	223
9. Mody učení dospělých	227
Úvod	227
9.1 Učení dospělého řízené zvenčí	228
9.2 Učení dospělého podporované zvenčí	231
9.3 Sebeřízené učení	233
9.3.1 Sebeřízené učení jako proces	235
9.3.2 Sebeřízenost jako atribut člověka	235
9.3.3 Sebeřízené učení a sebeřízenost jako cíl učení a vzdělávání	236
9.4 Přirozeně se učící dospělý	237
Závěr	238
Literatura	239

ČÁST IV PARTICIPACE DOSPĚLÝCH NA VZDĚLÁVÁNÍ

10. Teorie účasti dospělých ve vzdělávání	245
Úvod	245
10.1 Makrosociální teorie	247
10.1.1 Systém formálního vzdělávání	249
10.1.2 Typ sociálního státu	250
10.1.3 Typ ekonomiky a systém utváření pracovních dovedností	252
10.2 Mezosociální teorie	254
10.2.1 Teorie kongruence	256
10.2.2 Paradigma náboru	256

10.2.3 Model řetězce rozhodování	257
10.2.4 Klima učení	258
10.2.5 Prostředí a podmínky učení a vzdělávání dospělých	259
10.3 Mikrosociální teorie	260
10.3.1 Teorie motivace k účasti ke vzdělávání	261
10.3.2 Sebedeterminační teorie	262
Závěr	264
Literatura	266

11. Bariéry ve vzdělávání dospělých: Empirické poznatky z České republiky	273
Úvod	273
11.1 Bariéry ve vzdělávání dospělých	274
11.1.1 Vývoj bariér ve vzdělávání dospělých v ČR	276
11.1.2 Jaké sociální skupiny se VZD neúčastní?	278
11.2 Výzkumný nástroj pro zkoumání bariér v přístupu k VZD	281
11.3 Typologie neúčastníků VZD mezi nízkokvalifikovanými pracovníky	284
Závěr	287
Literatura	289
PŘÍLOHA: Dotazník NP-NFE-Q / Bariéry dospělé populace k účasti v neformálním vzdělávání	293

ČÁST V VÝZKUMY UČENÍ A VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

12. Andragogické výzkumy učení a vzdělávání dospělých	297
Úvod	297
12.1 Širší kontext andragogických výzkumů	298
12.2 Andragogické výzkumy v diplomových projektech	299
12.3 Příklady andragogických výzkumů	303
Závěr	305
Literatura	306
13. Kritéria kvality vysokoškolského studia v hodnocení zralými studenty	307
Téma a výzkumný problém	307
13.1 Teoretická východiska	308
13.2 Metodologický postup	309

13.3 Výsledky	310
13.3.1 Kritérium první: Partnerský přístup	310
13.3.2 Kritérium druhé: Smysluplnost	311
13.3.3 Kritérium třetí: Optimální náročnost	312
13.3.4 Kritérium čtvrté: Didaktická kvalita	314
Andragogická reflexe	315
Literatura	315
14. Evaluační výzkum: Vzdělávací program Filozofie pro děti	319
Téma a výzkumný problém	319
14.1 Teoretická východiska	320
14.2 Metodologický postup	320
14.3 Výsledky	321
14.3.1 Očekávání a realita	322
14.3.2 Nejsem v tom sám/sama	324
14.3.3 Co si odnáším a jak to používám?	326
Andragogická reflexe	328
Literatura	329
15. Rodinná firma jako prostor pro mezigenerační učební interakce	331
Téma a výzkumný problém	331
15.1 Teoretická východiska	332
15.2 Metodologický postup	333
15.3 Výsledky	334
15.3.1 Mezigenerační učební interakce v rodinném podniku	334
15.3.2 Organizační kultura rodinného podniku	337
Andragogická reflexe	338
Literatura	340
16. Biografické příběhy dospělých vracejících se do vysokoškolského studia	343
Téma a výzkumný problém	343
16.1 Teoretická východiska	343
16.2 Metodologický postup	344
16.3 Výsledky	345
16.3.1 Typy narativních identit	345
16.3.2 Vztahy mezi narativními identitami	346
Andragogická reflexe	349
Literatura	350

17. Myšlenkové mapy: Využití metody k pojmenování proměnných ovlivňujících úspěšnost lektorské profese	353
Téma a výzkumný problém	353
17.1 Teoretická východiska	353
17.2 Metodologický postup	355
17.3 Výsledky	357
17.3.1 Klíčové pojmy v myšlenkových mapách	357
17.3.2 Model tří O	358
Andragogická reflexe	360
Literatura	362
18. Informální učení při resocializaci odsouzených v podmínkách otevřených věznic	363
Téma a výzkumný problém	363
18.1 Teoretická východiska	365
18.2 Metodologický postup	366
18.3 Výsledky	367
18.3.1 Základní analytický příběh	368
18.3.2 Kontext sebevzdělávání odsouzených	369
18.3.3 Intervenující podmínka: Předchozí zkušenosti s formálním vzděláváním	371
18.3.4 Strategie jednání vedoucí k sebevzdělávání a informálnímu učení odsouzených	372
Andragogická reflexe	373
Literatura	374
Závěr	377
Summary	381
Věcný rejstřík	387
Seznam autorů	391